

ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ВЕЛИЧКО Олександр Петрович

УДК 338.43.01:334.012.23:631.172

**ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ
МАШИННО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ
В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ**

спеціальність 08.07.02 – економіка сільського господарства і АПК

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Дніпропетровськ – 2002

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Дніпропетровському державному аграрному університеті
Міністерства аграрної політики України.

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор

Макаренко Петро Миколайович,
Дніпропетровський державний аграрний
університет, завідувач кафедри аграрного
бізнесу.

Офіційні опоненти – доктор економічних наук, професор

Рабштина Василь Михайлович
Полтавська державна аграрна академія,
завідувач кафедри економіки та маркетингу;
кандидат економічних наук, доцент
Васильєва Валентина Георгіївна
Академія митної служби України,
доцент кафедри обліку та аудиту в митній
системі.

Провідна установа – Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва
Міністерства аграрної політики України, кафедра організації виробництва і агробізнесу.

Захист відбудеться “24” жовтня 2002 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої
ради К 08.804.01 в Дніпропетровському державному аграрному університеті за адресою:
49600, м. Дніпропетровськ, вул. Ворошилова, 25, ауд. 342.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Дніпропетровського державного
аграрного університету за адресою: 49600, м. Дніпропетровськ, вул. Ворошилова, 25.

Автореферат розісланий “23” вересня 2002 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Миронова Р. М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Ринкова трансформація сільського господарства на принципах приватної власності на землю і майно значно збільшила коло товаровиробників і тим самим розширила попит на знаряддя праці в сільськогосподарському виробництві. Ті сільськогосподарські машини і обладнання, які одержують у власність нові підприємницькі структури часто мають високу вартість і відповідно потребують ефективного використання. Останнє знаходиться в прямій залежності від продуктивності машин і агрегатів, терміну, способів і форм їх експлуатації. Особливо важливого значення набуває міжгосподарське машинно-технологічне обслуговування в сільському господарстві. Наявний організаційно-економічний механізм міжгосподарського використання знарядь праці в аграрному виробництві потребує подальшої розробки і адаптації до розвитку ринкової економіки.

Глибокі дослідження процесу міжгосподарського машиновикористання в агробізнесі серед вітчизняних науковців здійснені вченими-економістами П. І. Гайдучким та М. М. Лобасом. Різні аспекти цього процесу відображені в наукових працях українських вчених Г. М. Підлісецького, В. Я. Месель-Веселяка, М. Й. Маліка, І. П. Масло, Р. В. Пікуса, Я. К. Білоуська, П. А. Денисенка, С. О. Тивончука, І. Г. Тивоненка і зарубіжних дослідників В. В. Милосердова, К. І. Алієва, С. М. Сазонова, Е. Касла, М. Байрда та інших.

Разом з тим, не всі аспекти цієї багатопланової проблеми достатньо досліджені, а деякі залишаються дискусійними. Це стосується питань формування організаційних структур, оцінки їх розвитку, заходів підвищення ефективності міжгосподарського використання техніки.

Останнє визнано одним із основних шляхів забезпечення ефективного енергоощадного аграрного виробництва, що надає можливість сільсько-господарським товаровиробникам скористатися новітніми технологіями, які сприятимуть підвищенню продуктивності і прибутковості аграрного бізнесу.

Ці обставини визначили вибір теми дисертаційного дослідження, її актуальність та практичне значення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана згідно з планом науково-дослідних робіт Дніпропетровського державного аграрного університету, що зкоординовані з тематикою Інституту аграрної економіки УААН "Розробка методологічних та організаційно-економічних засад розвитку підприємництва та кооперації в агропромисловому виробництві". Номер державної реєстрації 0196 U 0163.03.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розробка науково-методичних засад та обґрунтування економіко-організаційних заходів підвищення ефективності машинно-технологічного обслуговування сільськогосподарського

виробництва в умовах ринкових перетворень на селі. Постановка мети обумовила вирішення наступних завдань:

- розкриття сутності міжгосподарського використання сільсько-сподарської техніки;
- узагальнення теоретичних основ міжгосподарського машиновико-ристання в агробізнесі та його організаційних форм у світовій і вітчизняній практиці;
- визначення організаційно-економічних передумов та напрямків розвитку міжгосподарської експлуатації сільськогосподарської техніки;
- оцінку ефективності діяльності машинно-технологічних станцій при обслуговуванні сільськогосподарського виробництва;
- проведення стратегічного аналізу механізованих послуг;
- обґрунтування шляхів підвищення економічної ефективності міжгосподарського машиновикористання;
- удосконалення організації та менеджменту різних організаційних форм машинно-технологічного обслуговування сільськогосподарського виробництва.

Предмет і об'єкт дослідження. Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти економічно ефективного розвитку, організації та функціонування міжгосподарського машинно-технологічного обслуговування аграрного виробництва.

Об'єктом дослідження є ринкова інфраструктура машинно-технологічних послуг в сільському господарстві України і Дніпропетровської області.

Інформаційною базою дослідження виступили: матеріали Державного комітету статистики України, аналітична і оперативна звітність Міністерства аграрної політики України щодо технічного забезпечення приватних господарств і господарської діяльності машинно-технологічних станцій.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дослідження є базові положення економічної теорії, аграрної економічної науки та наукові напрацювання вітчизняних і іноземних дослідників з проблеми ефективності та організації машинно-технологічного обслуговування сільсько-господарського виробництва.

В процесі виконання роботи проводились дослідження як на емпіричному, так і на теоретичному рівнях пізнання. Методологічною основою досліджень виступає діалектичний метод. Для досягнення поставленої мети в роботі використовувались як загальноприйняті, так і специфічні методи дослідження. Серед них: монографічний та історико-логічний – при дослідженні організаційного змісту та розвитку міжгосподарських форм використання сільськогосподарської техніки; абстрактно-логічний та системного аналізу – при теоретичних узагальненнях та формулюванні висновків; графічний – при візуальному розкритті змісту системи менеджменту обслуговуючих форм міжгосподарського використання сільськогосподарської техніки та маржинального характеру зміни витрат на

ремонт і технічне обслуговування; кореляційно-регресійний аналіз – при встановленні характеру впливу рівня амортизаційних витрат на ефективність діяльності машинно-технологічних станцій в сучасних умовах; операційний аналіз та статистичне групування - при розрахунку вихідних граничних кількісних параметрів економічних показників для оцінки підприємницького ризику придбання техніки; матричний аналіз та гіпотетичний – при розробці та ілюстрації методики побудови матриці “Бостонської консультативної групи” для аналізу машинно-технологічних послуг; розрахунково-конструктивний та економіко-математичний – при розробці механізму порівняльної оцінки економічної ефективності внутрішньогосподарського та міжгосподарського машиновикористання.

Наукова новизна виконаної роботи. Нові важливі наукові рішення проведених дисертантом досліджень полягають в наступному.

Вперше:

- комплексно встановлено основні організаційно-економічні передумови ефективності міжгосподарського машиновикористання в агробізнесі визначенням групи наступних чинників: наявність в організаційній структурі сільського господарства підприємств з відносно незначними територіями землекористування, значний диспаритет цін між аграрною продукцією та продукцією сільськогосподарського машинобудування, відсутність досконалої системи машин для дрібнотоварного сільськогосподарського виробництва, складні умови отримання і повернення кредитних ресурсів та розвитку лізингових відносин.

Доповнено:

- класифікацію форм міжгосподарського машиновикористання в агробізнесі за ознаками: форма власності і мета діяльності, а також видами: індивідуальні, групові, державні, недержавні, підприємницькі, обслуговуючі і змішані;
- оцінку економічної ефективності внутрішньогосподарського та міжгосподарського використання сільськогосподарської техніки методикою корекції планових розцінок на механізовані послуги відповідно до фактичного виробітку машин та методикою, що забезпечує врахування маржинального характеру зміни витрат в матриці економіко-математичної моделі задачі;
- методичні підходи до встановлення вихідних граничних кількісних параметрів економічних показників оцінки підприємницького ризику з інвестицій в сільськогосподарську техніку поєднанням операційного аналізу та статистичного групування;
- зміст понять “внутрішньогосподарське” та “міжгосподарське” машиновикористання в агробізнесі за кількісною ознакою;

- організаційно-правові засади функціонування машинних асоціацій введенням єдиних агротехнічних термінів проведення технологічних операцій, єдиних розцінок на механізовані послуги, положеннями щодо формування та використання страхового парку техніки тощо.

Удосконалено:

- методику розрахунку планових витрат на ремонт та технічне обслуговування машин щодо використання коригуючих коефіцієнтів в залежності від терміну експлуатації техніки та нормативного відсотку відрахування коштів від її ринкової чи балансової вартості.

Знайшли подальший розвиток:

- сучасні тенденції ефективності машинно-технологічного обслуговування в закономірностях впливу на неї питомої ваги механізованих послуг, розмірів площ орендованих земель і т.ін.;

- методичні підходи побудови матриці “Бостонської консультаційної групи” щодо використання відносної частки ринку механізованих послуг підприємства при їх аналізі;

- обґрунтування побудови координаційних зв'язків в структурах управління міжгосподарських форм машиновикористання.

Практична цінність досліджень полягає в конкретних прикладних пропозиціях у формі механізму, методик, формул, кількісних параметрів, організаційної моделі взаємодії та схем структур управління. В Державному інформаційно-комерційному та науково-виробничому центрі області Дніпро-петровської обласної державної адміністрації застосовується методика планування витрат на ремонт та технічне обслуговування, а також вихідні граничні кількісні параметри економічних показників при оцінці бізнес-проектів з інвестицій в сільськогосподарську техніку (довідка № 1/78 від 1.07.2002 р.). Практичні рекомендації щодо формування організаційно-економічного механізму створення та функціонування асоціацій з міжгосподарського обробітку землі знайшли підтримку і прийняті до впровадження в практику ведення агробізнесу фермерськими та особистими підсобними господарствами області Дніпропетровським відділенням Українського державного фонду підтримки селянських (фермерських) господарств (довідка № 21/58 від 5.07.2002 р.). У фермерському господарстві “Альфа” Дніпропетровської області впроваджені елементи технології планових розцінок на механізовані послуги, порядок планування витрат на ремонт та технічне обслуговування та методика коригування розцінок на механізовані послуги відповідно до фактичного виробітку машин (довідка № 1/108 від 4.06.2002 р.), у фермерському господарстві “Дельта” Дніпропетровської області впроваджені рекомендовані організаційно-економічні принципи заключення двосторонніх угод з надання послуг сільськогосподарською технікою (довідка № 112 від 5.06.2002 р.). В товаристві з обмеженою відповідальністю “Інститут технічних проблем” використовуються вихідні граничні кількісні параметри економічних показників при оцінці бізнес-проектів з інвестицій в сільсько-господарську техніку (довідка № 27 від 05.09.2002 р.).

Особистий внесок здобувача. В статті по списку публікацій в авторефераті [6] здобувачеві належить формулювання основної ідеї, проведення розрахунків і аналізу та обґрунтування висновків, в статті - [7] розробка моделі та оптимізація економіко-математичної задачі, аналіз її результатів і формулювання висновків. В інших публікаціях всі матеріали належать автору дисертації особисто.

Апробація одержаних результатів дослідження. Основні результати роботи викладені на науково-практичних конференціях Дніпропетровського державного аграрного університету в 1999-2002 рр., Міжнародній науково-практичній конференції з проблем освіти в сфері екології та економіки охорони навколишнього середовища (Дніпропетровськ, 1999 р.), Міжнародній науково-практичній конференції: “Сучасні проблеми розвитку економіки АПК: соціально-економічні та правові аспекти” (Запоріжжя, 2000 р.), Міжнародній науково-практичній конференції “Проблеми ефективного функціонування АПК в умовах нових форм власності та господарювання” (Харків, 2001 р.), Першій міжвузівській науковій конференції студентів та аспірантів “Маркетинг та інтрапринерство в перехідній економіці” (Київ, 2001 р.), Четвертій міжнародній конференції “Наука і освіта, 2001” (Дніпропетровськ-Дніпродзержинськ- Харків-Черкаси-Житомир, 2001 р.) та Першій всеукраїнській науково-практичній конференції “Україна наукова, 2001” (Київ-Дніпропетровськ-Донецьк).

Публікації. Основні положення та результати досліджень відображені в 11 наукових працях, 8 з яких опубліковані у фахових виданнях. Загальний обсяг публікацій склав 2,9 обл.-вид. аркушів, з них авторських 2,7.

Структура та обсяг дисертаційної роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Вона викладена на 166 сторінках комп’ютерного тексту, містить 53 таблиці, 14 рисунків і 29 додатків. Список використаних джерел включає 199 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У першому розділі “**НАУКОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ МАШИННО-ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ ВИРОБНИЦТВА В УМОВАХ РИНКОВОГО ГОСПОДАРЮ-ВАННЯ НА СЕЛІ**” проведено узагальнення сутності та теоретичних засад міжгосподарського машиновикористання в агробізнесі і його організаційних форм у світовій та вітчизняній практиці, досліджено організаційно-економічні передумови та напрямки розвитку цього процесу.

В дисертації розкрито авторське трактування змісту внутрішньогосподарського та міжгосподарського використання сільськогосподарської техніки за спільною кількісною ознакою. Відповідно сутність цих понять як наукових категорій зводиться до наступного:

- внутрішньогосподарське машиновикористання – це процес експлуатації одних і тих же одиниць техніки в межах території землекористування одного сільськогосподарського підприємства (господарства);

- міжгосподарське машиновикористання – це процес експлуатації одних і тих же одиниць техніки на території землекористування декількох сільськогосподарських підприємств (господарств).

Префікс “між” заперечує машиновикористання в одному підприємстві (господарстві).

В роботі робиться висновок, що процес міжгосподарського використання сільськогосподарської техніки є більш широким поняттям, ніж міжгосподарське кооперування в експлуатації машин чи підприємницьке машиновикористання, а поняття “форма міжгосподарського машиновикористання” не тотожне поняттю “міжгосподарське підприємство з експлуатації сільськогосподарської техніки”.

В різних наукових дослідженнях терміни “внутрішньогосподарська” та “міжгосподарська” експлуатація аграрної техніки не конкретизуються, або розглядаються з позицій міжгосподарської кооперації (об’єднання).

В роботі доводиться, що в основу класифікації форм міжгосподарського використання техніки в агробізнесі можуть бути покладені наступні ознаки: кількість власників техніки, форма власності підприємства з міжгосподарського машиновикористання, мета організаційної форми міжгосподарської експлуатації сільськогосподарської техніки. За першою ознакою форми класифікуються на індивідуальні, групові та змішані, за другою - на державні, недержавні та змішані, за третьою – на підприємницькі, обслуговуючі та змішані (рис.1).

За індивідуальної форми міжгосподарського використання машин вони належать одному власнику, а групової – декільком власникам. Змішана форма може існувати при наявності на підприємстві машин індивідуальної та спільної дольової власності.

Поряд з виділенням державної та недержавної форм міжгосподарського машиновикористання доречно розглядати і можливе їх співвідношення – змішану форму. Сюди можуть відноситися машинно-технологічні станції та прокатні машинні підприємства з часткою державного капіталу у статутному фонді.

За підприємницької форми характерне надання механізованих послуг з метою отримання прибутку, обслуговуючої – машини є знаряддям праці сільськогосподарського виробника, а не джерелом комерційного доходу. Для змішаної форми характерне поєднання попередніх двох. Так, машинні товариства можуть надавати послуги третім особам (не

членам товариства), тобто фактично займатися підприємницькою діяльністю. Окремі власники підприємств з надання механізованих послуг можуть мати власні сільсько-господарські підприємства, і проведення механізованих робіт на стороні для них не є основним джерелом прибутку.

Ознака класифікації	Вид	Форма
1. Кількість власників техніки	Індивідуальна	Машинні об'єднання, машинні кільця, гуртки з обміну технікою, машинні списки, сусідська взаємодопомога, машинно-технологічні станції, підрядчики-фермери і т. ін.
	Групова	Машинні пули, машинні кооперативи, машинні синдикати, машинні товариства, фермерські групи, машинно-технологічні станції і т. ін.
	Змішана	Машинні кооперативи, машинні товариства, машинні асоціації і т. ін.
2. Форма власності	Державна	Машинно-технологічні станції, прокатні підприємства і т. ін.
	Недержавна	Машинні об'єднання, машинні кільця, гуртки з обміну технікою, машинні списки, машинно-технологічні станції, підрядчики-фермери, машинні пули, фермерські групи і т. ін.
	Змішана	Машинно-технологічні станції, прокатні підприємства з часткою державного капіталу у статутному фонді і т. ін.
3. Мета	Підприємницька	Всі комерційні підрядчики
	Обслуговуюча	Всі некомерційні форми
	Змішана	Форми, де застосовується підприємницький та обслуговуючий види використання машин

Рис. 1 Класифікація форм міжгосподарського використання техніки в агробізнесі

Дослідженнями встановлено, що основними передумовами ефективності використання сільськогосподарської техніки на міжгосподарських засадах є: наявність в організаційній структурі сільського господарства підприємств з відносно незначними територіями землекористування; значний диспаритет цін між аграрною продукцією та продукцією сільськогосподарського машинобудування; відсутність досконалої системи машин для

дрібнотоварного сільськогосподарського виробництва; складні умови отримання і повернення кредитних фінансових ресурсів та розвитку лізингових відносин.

У багатьох країнах світу довгий час йде активний розвиток форм як підприємницького, так і обслуговуючого міжгосподарського використання сільськогосподарської техніки. Існування та ступінь поширення певних міжгосподарських форм в окремих державах визначається як національними, так і організаційно-економічними умовами.

У другому розділі **“РІВЕНЬ ТА ТЕНДЕНЦІЇ МАШИННО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ”** проведено оцінку ефективності діяльності машинно-технологічних станцій при обслуговуванні сільськогосподарського виробництва на сучасному етапі.

В умовах формування ринкових відносин в Україні з середини 90-х років ХХ століття поряд з внутрішньогосподарським видом експлуатації сільськогосподарської техніки розвивається і міжгосподарське машиновикористання, яке представлене спеціалізованими підприємствами.

Організаційною формою такого підприємництва найчастіше є машинно-технологічні станції. Їх створення дозволяє подовжувати робочий сезон для сільськогосподарської техніки.

Рівень рентабельності в більшості державних МТС в 1999-2000 рр. змінився позитивно. Найбільш суттєво він підвищився у Дніпропетровській, Вінницькій, та Звенигородській машинно-технологічних станціях відповідно на 173,6; 60,7 та 88,5 процентних пункти. Незначними позитивними змінами цього показника характеризуються Донецька та Харківська МТС (7,9 та 5,0 процентних пункти), а негативними – Бистрицька та Житомирська МТС (2,1 та 1,8 процентних пункти). Суттєво знизився рівень рентабельності у Чернігівській машинно-технологічній станції з – 30,9 % у 1999 р. до – 55,3 % у 2000 р. Низький він також у 2000 р. у Запорізькій та Донецькій МТС відповідно - 36,1 % та - 27,9 %. В останній цей показник був одним з найгірших і в 1999 р. В цілому за рівнем рентабельності в 2000 р. покращені результати в динаміці співвідносяться з досить низьким її рівнем у більшості державних МТС.

Визначено незадовільний стан розрахунків державних МТС за лізингом та кредитами у 1999-2000 рр. Станом на 01.01.2001 р. підлягало поверненню всіма машинно-технологічними станціями 126,5 млн. грн., а фактично поверну-то лише 3,1 млн. грн., або 2,5 %.

В роботі проведено кореляційно-регресійний аналіз впливу питомої ваги витрат на амортизацію основних засобів державних машинно-технологічних станцій на рівень їх прибутковості.

Рівняння регресії, яке моделює залежність рівня прибутковості від питомої ваги амортизаційних витрат в структурі собівартості має вигляд:

$$У_x=183,67-3,6x$$

З отриманих параметрів випливає, що збільшення питомої ваги витрат на амортизацію в структурі собівартості на 1 % викликає зменшення рівня прибутковості досліджуваних машинно-технологічних станцій на 3,6 %.

Чим високовартісніша техніка знаходиться в експлуатації МТС і чим меншими є обсяги її виробітку (що в сукупності збільшує рівень амортизаційних витрат), тим нижчим є рівень прибутковості машинно-технологічних станцій.

На основі групування державних сільськогосподарських МТС за рівнем інтенсивності використання в них тракторного парку в 2000 р. встановлено обернену пропорційну залежність рівня інтенсивності використання тракторного парку державних сільсько-сподарських МТС та рівня їх амортизаційних витрат. А саме: при збільшенні середнього виробітку на один трактор питома вага амортизації в операційних витратах зменшується. Цим підтверджується дія економічного закону, який проявляється в економії постійних витрат при збільшенні масштабів виробництва. Чим високовартіснішою є сільсько-сподарська техніка МТС, тим вищого рівня інтенсивності використання вона вимагає. Інакше, частка амортизації в структурі собівартості послуг і її величина будуть досить значними.

На основі групування державних сільськогосподарських МТС за питомою вагою доходу від надання механізованих послуг у виручці від реалізації у 2000 р. виявлено, що існує обернена пропорційна залежність між рівнем доходів від надання механізованих послуг МТС та їх позитивними фінансовими результатами: чим більше машинно-технологічні станції отримують доходів від надання послуг технікою, аніж сільськогосподарського виробництва на орендованих землях, тим менша ймовірність того, що вони будуть прибутковими (табл. 1).

Таблиця 1

Вплив рівня доходів від механізованих послуг на фінансові результати діяльності МТС

Групи МТС за питомою вагою доходів від послуг у виручці від реалізації, %	Кількість МТС у групі, одиниць		Відсоток прибуткових МТС у групі
	всього	в тому числі прибуткових	
до 34,8	6	4	66,7
від 34,8 до 56,4	14	8	57,1

від 56,4 до 78,0	10	3	30,0
понад 78,0	14	4	28,5
всього	44	19	43,2

Якщо не станеться протилежної зміни ситуації у найближчому майбутньому, то можна говорити про невідповідність реалізації місії державними машинно-технологічними станціями. Адже основна мета заради якої вони створені – це міжгосподарське використання сільськогосподарської техніки шляхом надання механізованих послуг замовникам, а не власне аграрне виробництво. Вже зараз частка сільськогосподарського виробництва МТС в середньому займає понад 50 %.

Існує пряма пропорційна залежність між розміром площ орендованих земель та позитивними фінансовими результатами діяльності МТС, що дозволяє зробити висновок: чим більші орендовані земельні площі обробляє станція, тим більша ймовірність того, що вона буде прибутковою (табл. 2).

Аналіз бізнес-планів державних сільськогосподарських машинно-техно-логічних станцій на 2001 р. показав, що планова частка виручки від надання послуг технікою МТС залишається практично на рівні 2000 року. Чому машинно-технологічні станції не зменшують обсяги механізованих послуг і не збільшують власне аграрне виробництво? Основних причин дві. Перша - після завершення динамічного реформування аграрного сектору економіки в 2000 р. і в результаті визначення орендарів-інвесторів можливостей розширення площ орендованих земель для МТС стало менше. Друга - гострий дефіцит обігових коштів державних машинно-технологічних станцій через складні власні умови отримання кредитних ресурсів для інвестування сільськогосподарського виробництва.

Таблиця 2

Вплив розмірів площ орендованих земель на фінансові результати діяльності МТС

Група МТС за розміром площ орендованих земель, га	Кількість МТС у групі, одиниць		Відсоток прибутко-вих МТС у групі
	всього	в тому числі прибуткових	
0	6	1	16,7
від 50 до 500	12	4	33,3
від 500 до 1000	8	3	37,5
від 1000 до 2000	10	4	40,0
від 2000 до 3000	5	3	60,0
понад 3000	6	5	83,3
всього	47	20	42,6

В цілому простежуються позитивні зміни в діяльності спеціалізованих державних МТС, але є чинники, що негативно впливають на перспективу їх подальшого розвитку. Найголовнішим з них є низька прибутковість машинно-технологічних послуг.

У третьому розділі “ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МАШИННО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ” обґрунтовано шляхи підвищення економічної ефективності міжгосподарського машиновикористання, удосконалення системи стратегічного аналізу механізованих послуг та організації і менеджменту міжгосподарських форм експлуатації сільськогосподарської техніки.

Встановлено, що для зменшення рівня постійних витрат і підвищення економічної ефективності бізнесу необхідно максимально завантажувати сільськогосподарську техніку машинно-технологічних станцій.

Підприємницький ризик МТС суттєво залежить від рівня постійних витрат в загальній собівартості. Їх високий рівень є наслідком експлуатації дорогої за вартістю сільськогосподарської техніки та неповного її завантаження через недостатній попит на послуги. В такій ситуації зниження виручки МТС з високим рівнем постійних витрат є дуже ризиковим, оскільки може спричинити суттєве зменшення прибутку і забезпечити швидке входження підприємства у зону збитків.

В дисертації на основі використання методики операційного аналізу та статистичного групування встановлено вихідні граничні кількісні параметри показників оцінки ризику капіталовкладень у сільськогосподарську техніку.

Ситуаційний аналіз і розробка стратегічних варіантів використання техніки вимагають врахування особливостей ринку механізованих послуг.

З огляду на це, для машинно-технологічних станцій при побудові матриці “Бостонської консультативної групи” для стратегічного аналізу номенклатури послуг запропоновані наступні методичні підходи:

1. Визначити діапазон зміни відносної частки ринку. Відносна частка ринку для кожної послуги розраховується шляхом ділення середньорічної простої ринкової частки підприємства на середньорічну просту ринкову частку основного конкурента по відповідному виду послуги. Межі діапазону визначити шляхом округлення найбільшого значення в бік збільшення, а найменшого значення в бік зменшення до десятих. Дані позначити на горизонтальній осі.

2. Визначити діапазон зміни зростання ринку послуг. Для цього розрахувати ланцюгові темпи зростання їх обсягів за відповідний період, а потім визначити середній темп

зростання ринку для виду послуги. Межі діапазону визначити шляхом округлення найбільшого значення в бік збільшення, а найменшого значення в бік зменшення до цілих.

3. Методом простої середньої арифметичної розрахувати середній темп зростання або зниження обсягів надання послуг і середньої відносної частки ринку по всіх послугах.

4. Через знайдені точки провести горизонтальну і вертикальну прямі і поле матриці розділити на чотири сектори, кожний з яких свідчить про певні характеристики послуг, які в ньому знаходяться. Координатами послуг для позначення на полі матриці виступатимуть значення отримані в пункті 1 та 2.

5. У відповідності з одержаними результатами визначити марке-тингову стратегію розвитку механізованої послуги машинно-технологічної станції.

В дисертації методом економіко-математичного моделювання досліджено можливість міжгосподарського використання окремих одиниць сільськогосподарської техніки, що належить фермерським господарствам, та ефективність цього процесу порівняно з внутрішньогосподарським машиновикористанням.

Витрати включали наступні статті: вартість пального, витрати на ремонт та технічне обслуговування, витрати на амортизацію. Витрати на оплату праці механізаторів не передбачались, оскільки при роботі машинно-тракторного агрегату на стороні вони ввійшли у націнку.

Планування витрат на ремонт та технічне обслуговування проведено за розробленою в дослідженні формулою:

$$B = T \times B \times P \times K, \quad (1)$$

де B – річні витрати на ремонт і технічне обслуговування машини, грн.;

T – річні планові витрати палива машини, т;

B – первинна (балансова) або поточна ринкова вартість машини, грн.;

P – нормативний відсоток річних витрат на ремонт та технічне обслуговування від первинної (балансової) або поточної ринкової вартості машини, %;

K – коефіцієнт коригування витрати коштів на ремонт та технічне обслуговування залежно від тривалості експлуатації і амортизаційного терміну техніки.

Врахування за цією формулою маржинального характеру витрат на ремонт та технічне обслуговування в цільовій функції економіко-математичної моделі задачі дає можливість відбирати з одних і тих же марок техніки ті, які менший термін знаходяться в експлуатації.

Згідно з оптимальним планом загальний виробіток тракторів по всіх операціях у розрахункових періодах був більшим, ніж їх планові виробітки при формуванні вихідних даних для матриці задачі. Це означало, що кожен з них мав виконувати не всі можливі

операції, а решту повинен здійснювати інший трактор. Але зменшення виробітку тракторів в оптимальному плані безумовно сприяло підвищенню амортизаційних витрат, які були розраховані у вихідних даних по тракторах. Для того, щоб забезпечити об'єктивний і точний розрахунок витрат при міжгосподарському та внутрішньогосподарському використанні техніки, було проведено коригування витрат за результатами розв'язання задачі.

Встановлено на основі зкоригованих даних собівартості виконання технологічних операцій планову вартість одного гектару виконання робіт при міжгосподарському машиновикористанні.

По кожній сільськогосподарській культурі у фермерських господарствах визначено планові витрати на механізацію при внутрішньогосподарському та міжгосподарському використанні сільськогосподарської техніки.

Встановлено, що коли технологічна операція за оптимальним планом виконується технікою, яка належить фермерському господарству, то витрати на міжгосподарську експлуатацію машини повинні дорівнювати собівартості. В іншому випадку витрати на міжгосподарське використання техніки нарахо-вуються з націнками.

При калькуляції планових витрат на внутрішньогосподарську експлуатацію власних одиниць техніки фермерськими господарствами окремо визначені змінні і постійні витрати. Постійні витрати при внутрішньогосподарській експлуатації техніки фермерськими господарствами були більшими, ніж при міжгосподарській, оскільки завантаженість машин при цьому менша.

Якщо фермерське господарство не має власних альтернативних одиниць техніки для виконання технологічних операцій, то витрати по таких роботах необхідно визначати на основі середньоринкових розцінок на сторонні механізовані послуги.

Встановлено, що для всіх фермерських господарств міжгосподарське використання техніки має економічні переваги порівняно з внутрішньогосподарським. Найбільш очевидні ці переваги для фермерських господарств “Голуба долина”, “Альфа” та “Скарбне”. Для фермерських господарств “Дельта”, “Підпільне” та “Світлана” така організація використання техніки перестає бути економічно вигідною, якщо націнка на механізовані послуги машинами інших господарств перевищує 30 % (табл. 3).

Економічний ефект для фермерських господарств при націнці 10 % на сторонні механізовані послуги склав відповідно: “Альфа” – 9896 грн. (економія витрат); “Дельта” – 3828 грн. (економія витрат); “Підпільне” – 3868 грн. (економія витрат – 2762 грн. і додатковий доход від надання механізованих послуг – 1346 грн.); “Голуба долина” – 22637 грн. (економія витрат - 19423 грн. і додатковий доход від надання механізованих послуг - 3214 грн.); “Скарбне” – 21723 грн. (економія витрат - 20163 грн. і додатковий доход від надання механізованих послуг - 1560 грн.); “Світлана” – 3523 грн. (економія витрат).

Таблиця 3

Витрати фермерських господарств з механізації на 1 га ріллі за різних форм організації використання техніки, грн.

Фермер-ське господа-рство	Використання техніки			
	внутрішньо-господарське	міжгосподарське з націнкою, %		
		10	30	50
Альфа	916	520	614	707
Дельта	695	529	626	722
Підпільне	575	497	565	633
Голуба долина	1303	494	537	753
Скарбне	1073	497	567	635
Світлана	762	602	726	821

В дисертації розроблені графіки міжгосподарського використання техніки у фермерських господарствах.

В роботі обгрунтовано, що найбільш ефективною організаційно-правовою формою міжгосподарського машиновикористання досліджуваних фермерських господарств може виступати машинна асоціація. Основною метою діяльності асоціації є підвищення економічної ефективності агробізнесу її учасників. Машинна асоціація є неприбутковою організацією. Учасниками асоціації виступають фермерські господарства, які щорічно вносять до статутного фонду внески пропорційно до їх площ землекористування у розмірах передбачених установчим договором або рішенням загальних зборів, які є вищим органом управління.

В статуті асоціації має бути передбачено, що:

- єдині агротехнічні терміни, затверджені загальними зборами учасників машинної асоціації, є обов'язковим додатком до двосторонніх угод учасників асоціації з надання механізованих послуг;
- двосторонні угоди між учасниками машинної асоціації з надання механізованих послуг не повинні встановлювати календарні дні виконання робіт;
- до складу страхового парку техніки машинної асоціації обов'язково входять всі види машин, які є власністю учасників асоціації і не використовуються при міжгосподарській експлуатації в межах машинної асоціації;

- техніка страхового парку обов'язково повинна мати вільні проміжки часу в експлуатації в межах єдиних агротехнічних термінів проведення сільськогосподарських робіт учасниками асоціації у розмірі 25 % тривалості термінів (тобто учасник асоціації не має права на зазначені періоди заключати угоди про надання механізованих послуг поза межами машинної асоціації);

- розпорядження менеджера в межах його компетенції, передбаченої в статуті, є обов'язковими для виконання керівниками господарств-учасників машинної асоціації;

- відповідальність за невиконання, або виконання з порушеннями єдиних агротехнічних термінів робіт учасниками асоціації встановлюється у двосторонніх угодах.

Дослідженнями встановлено, що менеджер машинної асоціації повинен мати наступні повноваження:

- здійснювати координацію і контроль надання механізованих послуг в межах машинної асоціації у календарні дні, визначені у графіку проведення технологічних операцій, який затверджується загальними зборами учасників асоціації;

- здійснювати розробку економічного механізму взаємовідносин та графіків проведення технологічних операцій (за методикою, запропонованою в дисертації), або заключає угоду про виконання такої роботи на стороні;

- вносити пропозиції загальним зборам учасників машинної асоціації про розміри економічно взаємовигідних розцінок на механізовані послуги та оптимальний календарний графік проведення технологічних операцій видами техніки в межах машинної асоціації;

- приймати оперативні рішення щодо коригування календарного графіку проведення технологічних операцій в межах агротехнічних термінів при можливості цього та у випадку необхідності (погодні умови, вихід техніки з ладу тощо);

- приймати оперативні рішення щодо використання техніки страхового парку машинної асоціації у випадку виходу з ладу техніки, яка знаходиться у міжгосподарській експлуатації і неможливості проведення коригування календарного графіку виконання робіт в межах агротехнічних термінів і т. ін.

Серед учасників асоціації завжди можуть бути господарства, які зацікавлені у максимізації націнки на механізовані послуги (як правило, ті, техніка яких приймає участь у міжгосподарській експлуатації). Але вони так само зацікавлені у тому, щоб націнка була економічно взаємовигідною. Інакше машинна асоціація втратить частину своїх учасників, що обов'язково вплине на підвищення експлуатаційних витрат решти господарств.

Фермер-виконавець механізованих сільськогосподарських робіт в межах асоціації завжди економічно зацікавлений у тому, щоб послуга була надана вчасно. Інакше він підвищить власні експлуатаційні витрати і відшкодує неустойки по двосторонніх угодах.

Менеджмент в машинній асоціації є демократичним, оскільки ті, хто користується послугами асоціації, її і контролюють. Всі учасники машинної асоціації зацікавлені у тому, щоб при прийнятті рішень було враховано економічний інтерес кожного з них. На управлінських рівнях неможливо будь-якій особі або групі осіб досягти виключного права у прийнятті рішень. Система побудована таким чином, що кожен вищий рівень контролюється нижчим. Управління асоціацією здійснюється на основі координаційних зв'язків.

ВИСНОВКИ

1. Сучасний стан машиновикористання в аграрній сфері економіки України вимагає поліпшення організаційного застосування обмеженої кількості засобів виробництва, формування економіко-організаційних умов експлуатації наявної техніки, що забезпечить конкурентноспроможність продукції сільсько-го господарства.

2. Нормативна забезпеченість тракторами фермерських господарств була перевищена у 1993 р. в 3,3 рази, а в 1998 р. - в 1,4 рази. Вказана тенденція зменшення чисельності тракторного парку фермерських господарств не вплинула негативно на динаміку виробництва їх валової продукції на 100 га сільськогосподарських угідь. За цей період воно збільшилося у 1,6 рази.

3. Рівень прибутковості державних машинно-технологічних станцій в 2000 р. залежав на 84,8 % від частки витрат на амортизацію в структурі собівартості і на 15,2 % від інших факторів (рівень змінних витрат, ціна, обсяг виробітку і т. ін.). Збільшення рівня амортизаційних витрат на 1 % викликало зменшення рівня прибутковості МТС на 3,6 %.

4. В доходах від господарської діяльності державних машинно-технологічних станцій механізовані послуги планувались на 2001 р. в се-редньому на рівні 47 %, а решта – виробництво і реалізація сільсько-сподарської продукції. Частина державних МТС України планувала на послуги лише до 10 % надходжень, що свідчить про невиконання місії машинно-технологічними станціями, які створюються перш за все як форми міжгоспо-дарського використання сільськогосподарської техніки.

5. На формування економічної ефективності державних сільсько-сподарських машинно-технологічних станцій впливають ряд чинників. Серед них основними є: рівень використання техніки, розміри площ орендованих земель, частка амортизаційних витрат у структурі собівартості та питома вага доходу від надання механізованих послуг у виручці від реалізації. Причому перші два мають прямопропорційний вплив на ефективність бізнесу МТС, решта – оберненопропорційний.

6. Класифікація форм міжгосподарського машиновикористання в агробізнесі має базуватися на наступних видах: індивідуальні, групові та змішані; державні, недержавні та змішані; підприємницькі, обслуговуючі та змішані.

7. Машинно-технологічним станціям необхідно враховувати ступінь підприємницького ризику при інвестиціях в техніку. Зокрема, коефіцієнт валової маржі не повинен бути вищим за 0,4, а коефіцієнт підприємницького ризику не перевищувати 3.

8. Машинно-технологічним станціям при проведенні аналізу портфелю послуг для стратегічного планування за допомогою матриці “Бостонської консультаційної групи” використовувати в методиці її побудови відносну частку ринку МТС по виду послуги, а горизонтальну та вертикальну прямі поділу матриці на сектори проводити через точки на осях, знайдених методом простої середньої арифметичної по всіх значеннях послуг в діапазоні відрізків осей.

9. Підприємствам агробізнесу при плануванні витрат на ремонт та технічне обслуговування враховувати маржинальний характер їх зміни та вплив інфляційних процесів в умовах ринкової економіки через використання планових витрат палива машини, балансової або поточної ринкової її вартості, нормативного відсотку річних витрат на ремонт та технічне обслуговування від балансової або поточної ринкової вартості машини та коефіцієнту коригування витрати коштів на ремонт та технічне обслуговування залежно від тривалості експлуатації і амортизаційного терміну техніки.

10. Сільськогосподарським підприємствам та агроконсалтинговим службам використовувати елементи методики планування і коригування економічних параметрів та механізму підвищення ефективності господарювання на основі міжгосподарського використання сільськогосподарської техніки, які розроблені в дисертаційній роботі.

11. Машинним асоціаціям в статуті на основі наведених пропозицій в роботі передбачити порядок розробки та затвердження: єдиних агротехнічних термінів проведення технологічних операцій, єдиних розцінок на механізовані послуги, календарного графіку проведення робіт видами техніки, принципів формування та використання страхового парку техніки і т. ін.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Величко А.П. Менеджмент затрат на ремонт и техническое обслуживание в агробизнесе // Аграрная наука.-2000.- № 6.- С. 26-27
2. Величко О.П. Менеджмент перспективных форм машиновикористання в АПК // Вісник Сумського державного аграрного університету. – Серія: Фінанси та кредит.- 2000.-№ 2.- С. 173-177

3. Величко О.П. Вплив монетарної та фіскальної політики на ефективне машиновикористання // Економіка АПК.- 2001.- № 4. - С. 72-76
4. Величко О. П. Макроекономічні чинники та класифікація форм в машиновикористанні агробізнесу // Вісник Харківського державного аграрного університету. - Серія: Економіка АПК і природокористування.- 2001.- № 2.- С. 224-230
5. Величко О. П. Умови ефективності міжгосподарського використання сільськогосподарської техніки // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 70.- Дн.: ДНУ.- 2001.- С. 39-45
6. Макаренко П. М., Величко О.П. Формування ефективної структури витрат машинно-технологічних станцій // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 104. - Дн.: ДНУ.- 2001.- С. 46-49
7. Макаренко П. М., Величко О. П. Ефективність міжфер-мерських машинно-технологічних послуг // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 114. - Дн.: ДНУ.- 2001.- С. 106-109
8. Величко О.П. Удосконалення методики планування витрат з обслуговування сільськогосподарської техніки / Проблеми ефективного функціонування АПК в умовах нових форм власності та господарювання. Колективна монографія. Т. 2. За ред. Саблука П.Т. та ін. - К.: ІАЕ, 2001.- С. 398-402
9. Величко О.П. Поняття та організаційно-економічні перед-умови міжгосподарського машиновикористання в агробізнесі // Тези доповідей четвертої міжнародної конференції “Наука і освіта, 2001”. Т. 1. Економічні науки. – Дн.: Наука і освіта, 2001. – С. 38-39
10. Величко О.П. Використання матриці БКГ при аналізі машинно-технологічних послуг // Матеріали доповідей Першої всеукраїнської науково-практичної конференції “Україна наукова, 2001”. Т. 2. Економічні науки.- Дн.: Наука і освіта, 2001. – С. 3-4
11. Величко О. Маркетинговий аналіз машинно-технологічних послуг: методичний аспект // Матеріали Першої міжвузівської наукової конференції студентів та аспірантів “Маркетинг та інтрапринерство в перехідній економіці”.- К: КНЕУ, 2001.- С. 17-19

АНОТАЦІЯ

Величко О. П. Ефективність та організація машинно-технологічного обслуговування в сільському господарстві.- Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.07.02 - економіка сільського господарства і АПК. – Дніпропетровський державний аграрний університет, Дніпропетровськ, 2002.

Дисертація присвячена поглибленню досліджень економіко-організаційної природи міжгосподарського машинно-технологічного обслуговування в сільському господарстві.

В роботі уточнено категорійний апарат проблеми, доповнено ознаки класифікації і види форм міжгосподарського машиновикористання в агробізнесі та вперше комплексно встановлено організаційно-економічні передумови їх розвитку.

Основний зміст роботи представляє розробка шляхів вдосконалення організації та підвищення ефективності при міжгосподарському використанні сільськогосподарської техніки. В дисертації удосконалено методику планування витрат на ремонт та технічне обслуговування, яка застосована при формуванні механізму порівняльної оцінки економічної ефективності внутрішньогосподарського та міжгосподарського машиновикористання в агробізнесі. Доповнено методичні підходи до встановлення вихідних граничних кількісних параметрів економічних показників при оцінці підприємницького ризику з інвестицій в сільськогосподарську техніку, а також організаційно-правові засади функціонування машинних асоціацій, знайшли подальший розвиток методичні підходи побудови матриці “Бостонської консультативної групи” при аналізі механізованих послуг та підходи до менеджменту у формах міжгосподарського машиновикористання.

Ключові слова: машинно-технологічне обслуговування, внутрішньогосподарське та міжгосподарське машиновикористання, фактори, витрати, економічна ефективність, організація, порівняльна оцінка, передумови.

АННОТАЦИЯ

Величко А. П. Эффективность и организация машинно-технологического обслуживания в сельском хозяйстве.-Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.07.02 - экономика сельского хозяйства и АПК. –Днепропетровский государственный аграрный университет, Днепропетровск, 2002.

Диссертация посвящена углублению исследований экономико-организационной сущности межхозяйственного машинно-технологического обслуживания в сельском хозяйстве.

В работе предложено авторское толкование содержания понятий “внутрихозяйственное” и “межхозяйственное машиноиспользование в аграрном бизнесе, доказывається разное содержание понятий “межхозяйственное предприятие по оказанию механизированных услуг” и “форма межхозяйственного использования сельскохозяйственной техники”, а также более узкая содержательная нагрузка “межхозяйственного кооперирования для совместной эксплуатации машин” и

“предпринимательского машиноиспользования” по сравнению с “межхозяйственным использованием техники”.

В диссертации уточнено использование такого признака классификации форм межхозяйственного машиноиспользования как количество собственников техники, а также дополнена классификация признаками формы собственности, цели деятельности и видами. В работе впервые комплексно установлены основные организационно-экономические предпосылки эффективности эксплуатации техники в агробизнесе на межхозяйственных принципах, которые могут влиять как индивидуально, так и в совокупности.

Рассмотрено содержание и развитие форм межхозяйственного использования машин в отечественной и зарубежной практике.

Проведен глубокий анализ современного уровня развития государственных сельскохозяйственных машинно-технологических станций Украины по широкому комплексу экономических показателей. Доказана тесная связь между уровнем амортизационных затрат специализированных предприятий по эксплуатации аграрной техники и уровнем их прибыльности.

Отдельное место отведено изучению характера влияния на экономическую эффективность бизнеса машинно-технологических станций в современных условиях таких факторов как уровень дохода от оказания механизированных услуг, размеры площадей арендованных земель, уровень использования аграрной техники и удельный вес амортизационных затрат в структуре себестоимости.

Основное содержание работы представляет разработка путей совершенствования организации и повышения эффективности при межхозяйственном использовании сельскохозяйственной техники. В диссертации путем комбинированного использования отдельных элементов существующих методик усовершенствована методика планирования затрат на ремонт и техническое обслуживание в рыночных условиях сельскохозяйственного производства, которая применена при формировании механизма сравнительной оценки экономической эффективности внутрихозяйственного и межхозяйственного машиноиспользования в агробизнесе. Разработан механизм установления плановых расценок на механизированные работы, а также календарные графики проведения этих работ для участников машинной ассоциации фермерских хозяйств.

В диссертации дополнены методические подходы к установлению исходных предельных количественных параметров экономических показателей при оценке предпринимательского риска инвестиций в сельскохозяйственную технику, а также рассчитаны эти параметры. Дополнены организационно-правовые принципы функционирования машинных ассоциаций, получили дальнейшее развитие методические подходы построения матрицы “Бостонской консультационной группы” для анализа

механизированных услуг и подходы к менеджменту в межхозяйственных формах машиноиспользования. Разработаны схемы структур управления для обслуживающих форм межхозяйственного использования сельскохозяйственной техники на принципах координационного менеджмента.

Ключевые слова: машинно-технологическое обслуживание, внутривладельческое и межхозяйственное машиноиспользование, факторы, затраты, экономическая эффективность, организация, сравнительная оценка, предпосылки.

ANNOTATION

O.P.Velichko. Efficiency and Organization of Technological Machinery Service in Agriculture. - The manuscript.

The dissertation paper of an applicant for the degree of the Candidate in Economics, Speciality 08.07.02, Economics of Agriculture and Agroproductive Complex. - Dnipropetrovsk State Agrarian University, the city of Dnipropetrovsk, 2002.

The author of this dissertation paper has extensively studied the nature of organization and economic principles of inter-farm cooperation in servicing agricultural technological machinery. The work provides clear definitions of the principal categories on the subject being studied, and complements the classification of types of inter-farm machinery service cooperation according to its principles and forms. It also pioneers in assessment of the set of organizational and economic preconditions for further development of various types of such cooperation in agribusiness.

The prime objective of this work is the study of the ways towards perfection of organizational schemes and operational efficiency in the use of agricultural technological machinery through inter-farm cooperation. In this dissertation paper, the author has suggested an estimation technique for assumed costs for repairs and technical service of the machinery, and demonstrates the validity of such a technique for comparative analysis of economic efficiency of using the machinery on an individual farm and with that in inter-farm business cooperation. The author has expanded the methodological approach towards basic quantitative parameters of economic efficiency, which are required for estimation of business risk factors pertaining to equipment investments, and also suggested a pattern technique for matrix useful for analysis of machinery services. The work contributes significantly to organizational and legislative principles of management of machinery service companies in inter-farm business cooperation.

Key words: technological machinery service, individual and inter-farm machinery operation, factors, costs, economic efficiency, organization, comparative analysis, preconditions.

ВЕЛИЧКО ОЛЕКСАНДР ПЕТРОВИЧ

**ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ
МАШИННО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ
В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ**

Спеціальність 08.07.02 – економіка сільського господарства і АПК

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук

Відповідальний за випуск Макаренко П. М.

Підписано до друку .09.2002 р. Формат 84 60 1/16

Папір друк. Обл.-вид. арк. 0,9 Розм друк. арк.

Тираж 100 прим. Замовлення №

ВКФ “Оksamит-Текс”, 49050, м. Дніпропетровськ, пр. Гагаріна, 74